

Syntéza zo synodálnych konzultácií

Košická arcidiecéza

1. Synodálny proces v Košickej arcidiecéze

Pozvanie pápeža Františka k Synode o synodálnej povahe Cirkvi prijala naša arcidiecéza ako pozvanie k opätovnému zamysleniu sa nad tým, ako a kam kráčame ako partikulárna Cirkev. Oficiálne sa proces začal slávnostným liturgickým slávením a potom pozvaním všetkých k dialógu. Bol menovaný koordinátor a vytvorený Arcidiecézny synodálny tím podľa princípu reprezentácie. Hneď od začiatku sa Synoda propagovala tradičnými spôsobmi, teda cez kňazov a rekolekcie, no aj modernejšie zverejňovaním pozvania k synodálnej ceste cez internet a masmédiá.

Synodálny proces v našej Košickej arcidiecéze bol od začiatku poznačený dvomi postojmi.

Na jednej strane sa ukázalo veľké nadšenie z možnosti, ktorú sv. otec František otvoril, a teda hovoriť o Cirkvi a v Cirkvi. Mnohí ľudia sa tešili z tejto možnosti a dali to najavo mnohými žiadosťami o informácie o synodálnom procese už od vyhlásenia Synody. Tí, ktorí napriek otvorenej synode a výslovnej vôli pápeža aby boli vypočutí všetci, nenašli pochopenie vo farnostiach, sa pokúšali dostať k tejto možnosti aspoň mailovou formou. Kvôli únave toto nadšenie trochu ochablo, no je viditeľná obrovská túžba veriacich, laikov aj klerikov, hovoriť o živote Cirkvi a o jej poslaní a vlastnej angažovanosti. Zdá sa, že táto Synoda naštartovala nové nadšenie pre autentický dialóg. Ten všetci chápeme novým spôsobom ako odvahu hovoriť a pokoru počúvať.

Na druhej strane sa objavili ťažkosti, pretože v našej arcidiecéze prevláda akási skepsa z minulosti, kedy veriaci síce boli vypočutí, no ich pripomienky boli len vypočuté, ale neprejavili sa v praktickom živote Cirkvi. Okrem toho sa výzva pápeža Františka stretla s nevôľou u väčšiny kvôli pandemickému obdobiu a nechote hľadať možnosti viesť dialóg napriek obmedzeniam. Tiež bolo a je citeľné, že zabehnuté spôsoby života Cirkvi na všetkých úrovniach sú až tak zaužívané a vtlačené do nás, že Synoda bola pre niektorých vnímaná ako narušenie zabehnutých spôsobov. Akási „dogma - stále tak bolo“ sa ukázala ako neprekonateľná v mnohých oblastiach života našej arcidiecézy.

Okrem toho sa ako negatívum objavilo nepochopenie, čo Synoda vlastne znamená a preto bolo potrebné trpezlivo vysvetľovať princíp synodality.

Do dialógu sa hrnuli hlavne laickí veriaci, ktorí majú pocit, že Cirkev funguje na princípe rozhodnutí zhora a Synoda je konečne šancou, aby sa v živote Cirkvi viac hľadala Božia vôľa v spoločnom rozlišovaní a rozhodovaní.

K vytváraniu synodálnych spoločenstiev boli pozvaní všetci. Vytvorilo sa tak 90 skupiniek, ktoré sa stretávali a v modlitbovej atmosfére analyzovali jednotlivé témy a rozlišovali Božiu vôľu pre našu Cirkev. Celý tento proces zastrešoval Arcidiecézy synodálny tím, ktorý sa pravidelne stretával pri organizačných stretnutiach. Okrem toho sa tento tím „menil“ stále aj na synodálne spoločenstvo, ktoré tiež analyzovalo život arcidiecézy. Aj keď sa podľa dokumentov od takéhoto tímu táto činnosť nevyžadovala, rozlíšili sme to ako užitočné, nakoľko tento tím bol vytvorený podľa princípu reprezentácie. Jednotliví členovia takto reprezentovali jednotlivé stavy a oblasti života Cirkvi. Postupným preberaním synodálnych tém sa tak ukázalo ako užitočné, pretože v analýze a modlitbe Boh ukazoval pravdivý pohľad na našu arcidiecézu.

Kládli sme si spoločne hlavnú otázku Synody: „Ako sa dnes na rôznych úrovniach uskutočňuje spoločné kráčanie, ktoré umožňuje Cirkvi ohlasovať evanjelium v súlade s misiou a aké kroky nás Duch Svätý požíva vykonať, aby sme rástli ako synodálna Cirkev?“ Držali sme sa troch hlavných pilierov: spoločenstvo, spoluúčasť a misia. A metodologicky sme stretnutia viedli podľa podrobnejších desiatich navrhnutých tém. Ukázalo sa, že Boží ľud je schopný modliť sa spolu nie len pri sv. omšiach, ale aj pri rozlišovaní a rozhodovaní v Cirkvi. Máme skúsenosť, že veriaci aj spoločenstvá vedia načúvať Duchu Svätému a teda, že si mnohí uvedomujeme, že Cirkev nevedieme my, ale Duch Svätý a že Cirkev nepatrí iba nám, ale je v prvom rade Kristova.

Okrem spoločenstiev sa vytvoril aj Propagačný tím, ktorého úlohou bolo informovať Arcidiecézu aj Slovensko o synodálnom procese a tiež počas celého času požívať nanovo všetkých. Vskutku, viaceré spoločenstvá sa pridali k synodálnej ceste až neskôr, keď videli ovocie iných spoločenstiev. Aj v tomto sa ukázalo, aké dôležité je svedectvo viery a úprimného prežívania kresťanského života v spoločenstve v napĺňaní Kristovej misie.

Okrem toho sme vďaka tejto Synode pochopili, že Cirkev je podľa Božej vôle synodálna a že pozvanie pápeža Františka je výzva k opätovnému návratu byť opravdivou Cirkvou podľa Božej vôle a nie podľa toho, čo nám vyhovuje. Je to teda naštartovanie uvedomiť si, že synodálna cesta nie je uzavretý proces, ktorý sa ukončí v Ríme, ale je to nové nadšenie žiť život viery v Cirkvi synodálnym spôsobom. Boží ľud, ktorý sa do Synody v našej Arcidiecéze aktívne zapojil chápe, že náš kresťanský život je o poctivom hľadaní Božej vôle a na základe tejto otvorenosti o vstupovaní do autentického dialógu medzi nami navzájom a prežívaní konkrétnych situácií v opravdivej radosti z viery.

Najväčšia výzva na začiatku synodálneho procesu v našej Arcidiecéze bolo prekonať staré štruktúry a naučiť sa neklamatiť seba aj iných, že je všetko v poriadku. Výzva k pravde o nás samých bola najväčšou prekážkou na prekonanie zo strany všetkých veriacich, klerikov aj laikov. Rovnako sa ukázala výzva prekonať zaužívané postoje a procesy a pozrieť sa okrem konkrétnych problémov aj na hĺbku našej Cirkvi a zamyslieť sa nad tým, či ako Cirkev naplníme Kristovo poslanie v nej.

2. Hlavné piliere Synody - spoločenstvo, spoluúčasť a misia

Celý proces modlitieb, konzultácií, analýz a hľadania vízií sa uberal tromi smermi podľa hlavných pilierov Synody: spoločenstvo, spoluúčasť a misia.

2.1. Spoločenstvo

Takmer vo všetkých synodálnych spoločenstvách sa objavili myšlienky o potrebe vytvárania a pretvárania Cirkvi ako spoločenstva. Ukázalo sa, že Cirkev síce musí mať svoje štruktúry, no dôraz na živé a organické spoločenstvo Cirkvi sa v synodálnom rozlišovaní ukazuje ako podstatný a v ostatnom období hlavne hierarchiou podceňovaný. Návrat k opravdivému prežívaniu spoločenstva na troch úrovniach je výzva vyplývajúca z konzultácií.

Jedná sa hlavne o potrebu prežívania spoločenstva s Bohom na osobnej aj komunitnej úrovni. Bez osobného vzťahu s Bohom, ktoré sa má stať prioritou každého člena Cirkvi, sa vytráca schopnosť žiť ďalšie úrovne spoločenstva a naplňovať misiu, ku ktorej je každý veriaci povolaný. S tým súvisí potreba neustále prehĺbovať osobnú aj komunitnú modlitbu, dobre poznať Božie Slovo, učiť sa rozlišovať Božiu vôľu a nachádzať odvahu podľa nej konať.

Ďalší rozmer spoločenstva je spoločenstvo medzi jednotlivými členmi Cirkvi navzájom. Ukazuje sa tu problém preceňovania úlohy kňaza v spoločenstve a zvláštna neschopnosť vytvárať spoločenstvo veriacich s uznávaním rovnakej dôstojnosti každého veriaceho. Je pravdou, že každý veriaci má nejakú úlohu v Cirkvi, no úlohy sa neraz nadradujú spoločenstvu veriacich okolo Krista. Vytváranie opravdivého spoločenstva medzi nami si vyžaduje v prvom rade úprimné budovanie medziľudských vzťahov bez pýchy a zvláštnej „cirkevnej nadradenosti“, ktorú je neraz cítiť najmä v našich farnostiach. Príkladom nám má byť Trojica, podľa ktorej sme pozvaní nanovo sa učiť žiť naše medziľudské vzťahy s evanjeliovou láskou, rešpektom a uznaním každého jednotlivca. Špeciálne sa ukazuje, že zabúdame na ľudí, ktorí sú v Cirkvi na okraji. Buď preto, lebo im stačí „sviatostný servis“, alebo sú z Cirkvi zranení a niekto si ich od zranenia nevšimol, alebo do Cirkvi patrí len formálne, alebo je na okraji spoločnosti a teda často žiaľ aj na okraji spoločenstva Cirkvi. S tým súvisí problém akejsi zvláštnej uzavretosti „elity Cirkvi“, ktorý sa ukázal v mnohých konzultáciách. Zabúdame na skutočnosť, že všetci sme reálne bratia a sestry. Hoci to tak radi a často opakujeme v našich rečiach, realita je neraz ďaleko od ideálu.

Dôležitý rozmer spoločenstva je nakoniec aj rozmer spoločenstva medzi jednotlivými komunitami, medzi partikulárnymi Cirkvami a medzi partikulárnou Cirkvou a Svätým Stolcom. Neraz sa v týchto mesiacoch konštatovalo, aká dôležitá je jednota. Rovnako sa pripomínala aj skutočnosť, že jednota nie je uniformita a teda, že každé spoločenstvo má svoje špecifiká podľa jednotlivých darov a chariziem. To znamená výzvu tejto synody, nanovo byť vďačnými za rozmanitosť darov a talentov a tiež výzvu byť v rovnakom čase jednotnými. Modelom je snaha byť bližšie pri Kristovi a teda pri Jeho vôli. Tak sa približujúc k Nemu, priblížime aj k sebe navzájom. Tieto princípy platia na všetkých úrovniach budovania spoločenstva.

Nakoniec sa ako veľmi podstatná skutočnosť synodálneho procesu v našej Arcidiecéze ukázala potreba nezabúdať na žiadne miesto, kde sa spoločenstvo prežíva. V prvom rade a najčastejšie sa pripomínala evidentná potreba presunúť fokus pastoračného snaženia na rodiny. Tam sa totiž človek učí prežívať spoločenstvo. Keď pomôžeme rodinám s výchovou detí a s prežívaním ich rodinného života, ktorý je v dnešnej dobe poznačený mnohými nástrahami, pomôžeme každému členovi Cirkvi správne prežívať spoločenstvo a budovať ho. Aj tu platí výzva byť ľudsky normálnymi a pokornými. Ako ďalšie miesto prežívania spoločenstva sa ukázala farnosť s jej malými spoločenstvami. Tam sa ukazuje potreba obnoviť farský život podľa výziev a neostávať iba pri sviatostnom servise a navštevovaní bohoslužieb. Elitárstvo, konzumizmus, a klerikalizmus sa ukázali ako hlavné negatíva v našich farnostiach. Na druhej

strane sa konštatujú krásne vzťahy medzi veriacimi v mnohých farnostiach, vzájomná pomoc a zdieľanie života, mnohé modlitbové spoločenstvá a ochota vytvárať takto jednotu podľa Božej vôle. Konkrétny život v dnešnej dobe ukazuje, že nestačí robiť čo sme sa naučili robiť a čo sme stále robili, ale sme pozvaní v modlitbe a rozlišovaní hľadať ako prežívať spoločenstvo dnes. Tu sa znovu ukazuje jednoznačná prevaha komunitného rázu Cirkvi nad doteraz viac preferovaným inštitucionálnym.

2.2. Spoluúčasť

Z diecézneho procesu je zrejmé, že veriaci nerozumejú, čo spoluúčasť na živote Cirkvi znamená. Často sa síce konštatuje, že sa máme všetci podieľať na živote Cirkvi, no do praxe sa to dostáva len pomaly. Aj na úrovni teórie sa javí participácia ako neznámy pojem, pretože chýba vo formácii klerikov aj laikov. Veriaci sú v dnešnej dobe tak zamestnaní osobnými ťažkosťami a radosťami, že nerozumejú, čo samotná spoluúčasť má znamenať.

Často sa pri synodálnych stretnutiach konštatoval fenomén klerikalizmu v dvoch rovinách. Jednak je badateľný klerikalizmus zo strany klerikov, ktorí sa boja pustiť do života Cirkvi a do rozhodovania o nej laikových veriacich zo strachu, že prídu o svoju pozíciu a akúsi moc. Z druhej strany sa ukazuje klerikalizmus zo strany laikov, pretože tí vnímajú klerikov ako zodpovedných za Cirkev a postavili sa často do pozície konzumentov. Preto sa v mnohých spoločenstvách konštatovalo, že sme „konzumná Cirkev“. Od klerikov sa očakáva aktivita a rozhodovanie a laici prijímú rozhodnutia zhora a aj navrhnuté aktivity. Výzva synody je, a zo synodálneho rozlišovania je to zrejmé, aby sme sa pokúsili viac dôverovať Duchu Svätému, že dobre povedie svoju Cirkev a tiež aby sme si dôverovali navzájom na základe všeobecného kňazstva vyplývajúceho z krstu.

S princípom spoluúčasti súvisí aj princíp subsidiarity a princíp spoluzodpovednosti. Mnohí žiadajú, aby sa viac tieto princípy pripomínali a vysvetľovali. Iba ich uplatnením v praxi sa naučíme, že ako veriaci sme pozvaní naplňať Kristovo poslanie v Cirkvi a hľadať spoločne Jeho vôľu. Každý síce má konkrétne úlohy a konkrétne činnosti, no zodpovednosť za Cirkev je spoločná.

Konkrétne to znamená učiť sa nanovo opravdivo komunikovať, teda mať odvahu hovoriť a pokoru počúvať, a nie iba „žiť z Cirkvi“, ale „žiť s Cirkvou“ (*sentire cum Ecclesia*). Nevyhnutná je tímová práca a vôbec spolupráca na ľudskej aj duchovnej rovine vo všetkom, čo v Cirkvi robíme.

Synodálne spoločenstvá konštatovali aj slabé zapojenie už existujúcich synodálnych organizmov, ako je Farská ekonomická rada, Farská pastoračná rada, Presbyterská rada... Často existujú len formálne a ich kompetencie sa obmedzujú na právne minimum.

Aby sa to zvládlo, je nevyhnutné formovať v tomto duchu všetkých. Chýba nám kvalitné vedenie zo strany kompetentných, ktorí rozumejú, čo spoluúčasť naozaj znamená. V každom prípade je nutnosť väčšej spoluúčasti všetkých veriacich na živote Cirkvi a formovanie k tejto spoluúčasti nevyhnutnosťou.

2.3. Misia

Cirkev dostala od Krista jasnú misiu, odovzdávať radostnú zvesť neveriacim a veriacich vo viere ďalej formovať. Počas synodálnych konzultácií sa veľakrát konštatovala potreba vrátiť sa k tomuto poslaniu Cirkvi a teda aj poslaniu každého jej člena. Zdá sa, že Cirkev sa prispôsobuje dopytu veriacich a vo svojich činnostiach supluje niektoré činnosti, ktoré majú len málo do činenia s jej misiou. Existuje teda synodálna výzva z konzultácií v našej Arcidiecéze byť síce na pulze doby a pomáhať tomuto svetu, no nezabúdať na svoje poslanie.

Sme subjektmi aj objektmi tejto Kristovej misie a preto sa od nás vyžaduje pokora a transparentnosť v prežívaní viery. To je prvá požiadavka, aby sme boli svedectvom pred ostatnými *ad extra* ale aj *ad intra*.

Viackrát sa konštatovalo, že ako členovia Cirkvi sme nečitateľní pre tento svet a ľudia mimo Cirkvi nám nerozumejú. Preto je naša misia často neadresná a nenachádza odozvu. Dokonca aj vo vnútri Cirkvi sa naša komunikácia stala neplodnou, pretože odpovedáme na otázky, ktoré si ľudia nekladú. Chýba nám aktuálne rozlišovanie toho, čo človek pred nami prežíva a opravdivá komunikácia s ním.

Okrem toho sme si zvykli na akýsi štandard prežívania kresťanského života vo svojich farnostiach a spoločenstvách a zabúdame „vychádzať von“ a „zašpiniť sa prachom evanjelizácie“. Zabúdame, že naším poslaním je dávať Kristov život svetu a nie žiť si „svoj vlastný príbeh“ vo svojej farnosti či spoločenstve.

Tiež nám neraz chýba radosť z viery a zdáme sa tomuto svetu, že sme my sami stratili nádej. Namiesto budovania týchto čností, ktoré sú pre úspešnú Kristovu misiu nevyhnutné, upadáme neraz do predsudkov, posudzovania, odsudzovania, kritiky, fanatizmu, moralizovania a nepochopenia. Ak ale chceme opäť prijať Kristovu misiu za svoju, je potrebné vzdať sa týchto postojov a opäť vstúpiť do modlitbového vzťahu rozlišovania s Bohom a do opravdivého a úctivého dialógu s ľuďmi mimo Cirkvi aj medzi nami navzájom.

3. Hlavné okruhy tém

Ponúknutých desať tém otvorilo v diecéznej fáze Synody dôležité konštatovanie, že ako Cirkev potrebujeme zmenu. Po prebratí týchto okruhov je ale zrejmé, že zmena neznamena smerovanie k modernizmu, ale vrátenie sa ku koreňom, ako nás k tomu vyzývajú mnohí pápeži. Teda počas konzultácií sa ukázalo, že Cirkev na Slovensku zašla do rôznych akýchsi „slepých uličiek“ a prepadla mnohým negatívnym javom. Relativizmus, individualizmus, liberalizmus, nevšímavosť a fanatizmus sú len niektoré z týchto javov. Preto je ovocím tejto fázy pochopenie, že vo všetkých nasledujúcich témach potrebujeme zmenu k lepšiemu. Košická arcidiecéza spolu s celým Slovenskom prešla fázou analýzy v modlitbovej atmosfére v ktorej Boh ukázal, čo by bolo vhodné zmeniť, aby sme sa vrátili v pokore ku Kristovi a k Jeho vízií Cirkvi.

3.1. Spoločníci na ceste

Pápež František priniesol nový závan ľudskosti a normálnosti do Cirkvi. Byť bratmi a sestrami a spoločne kráčať životom v Cirkvi je cieľ Synody a aj nasmerovanie, ktoré chceme nanovo začať. Žiaľ v mnohých synodálnych spoločenstvách sa konštatovalo, že Cirkev na Slovensku je rozdelená. Má to viac úrovní. Jednak je to cítiť na úrovni hierarchie, keď sa nedajú jednoznačnejšie čítať jednotlivé vyjadrenia a často si protirečia. Okrem toho sú skúsenosti nejednoty vo farnostiach a tiež v menších spoločenstvách. Každý si nejakou myslí, že jeho postoj je ten najsprávnejší a jeho prežívanie viery najlepšie. Zahľadenosť do seba a individualizmus vstúpili do Cirkvi veľmi silno. Je v tom ozaj veľa nadutosti a chýba autentický dialóg. Konzultácie priniesli výzvu znovu hľadať jednotu o ktorú prosil Kristus. Už sme konštatovali, že sa nejedná o uniformitu. Dialóg je tak jediná metóda, okrem modlitby, ktorá nám k jednote v rôznosti môže pomôcť.

Ukázalo sa, že spoločné kráčanie nefunguje ani preto, lebo nevieme komunikovať na multigeneračnej úrovni. A keďže Cirkev je multigeneračná, sme pozvaní pochopiť, že ináč prežíva svoju vieru dieťa, ináč mladý človek, ináč zrelý človek a ináč senior. Každé prežívanie viery má ale svoje špecifiká, ktoré jednotu a spoločné kráčanie môžu napomôcť a nie narúšať.

Nejednotu spôsobuje aj zvláštne „kastovanie“ v Cirkvi. Hráme sa na rovných a rovnejších. Dokonca za objavujú prípady nezdravej súťaživosti hraničiacej s neprajnosťou a závišťou. Do toho vstupuje prílišný aktivizmus, ktorý otupuje schopnosť rozlišovať a podobáme sa viac „súťažiacim tímom“, ako „Kristovmu tímu“.

Nespoločné kráčanie v Cirkvi spôsobuje aj už spomínaný klerikalizmus v zmysle ponechávania všetkého na klerikoch. Je tu silné ale mylné povedomie, že cirkevný život majú vytvárať biskupi a kňazi pre laických veriacich. Synodálne spoločné kráčanie nás učí viesť dialóg a pochopiť, že sme pozvaní do Cirkvi ako spoločenstvo a teda spolu.

Okrem týchto negatívnych javov, ktoré sa konštatovali v analýze je potrebné vyzdvihnúť mnohé spoločenstvá a farnosti, ktoré kráčajú opravdivo spolu. Jednak je citeľná ich jednota vo vnútri a jednak vstupujú v dialogickom duchu do spoločného kráčania s ostatnými spoločenstvami.

Výzvou synodálnej cesty je teda pochopiť, že sme spoločenstvo a teda sme povolaní kráčať spolu. Musíme sa teda tomu učiť. V istom zmysle tu platí heslo „cesta je cieľ“, pretože práve takéto nastavenie života v Cirkvi, teda ako spoločné kráčanie, je Cirkev sama.

3.2. Počúvanie

Ukazuje sa, že je absolútne dôležité naučiť sa nám v Cirkvi počúvať. Keďže viera je z počutia, tak v naplnení misie Cirkvi sa musíme naučiť počúvať.

Na jednej strane ide o počúvanie Božieho hlasu. Zabudli sme sa v Cirkvi pýtať, čo si o tom myslí Boh. Naučili sme sa „robiť pastoráciu“, „žiť svoj kresťanský život“, no chýba nám vnútorné nasmerovanie a odvaha pustiť sa zabehnutých a naučených smerovaní a pustiť sa odvážne životom podľa Božej vôle, počúvajúc Boží hlas vo všetkých životných situáciách. Tu sa javí ako nevyhnutné v Cirkvi ponúkať viac možností učiť sa počúvať Boží hlas a hľadať Jeho vôľu.

Na druhej strane sa tu jedná aj o vzájomné počúvanie sa. Chýba nám pokora počúvať, pretože keď začneme počúvať máme klamlivý pocit, že už máme odpoveď bez toho, aby sme si toho druhého ozaj vypočuli. Okrem toho sa do nášho počúvania dostávajú predsudky a strach.

V konzultáciách sa ukazuje obrovská potreba individuálnej pastorácie a potreba byť vypočutý. Ako sme konštatovali vyššie, ponuka synody nadchla ľudí, lebo sú vypočutí. Nemôžeme zabudnúť, že po formálnom skončení synody musí pokračovať synodálny štýl života Cirkvi, ku ktorému patrí umenie počúvať.

Ako hlavná škola počúvania sa javí rodina. Práve tam sa človek učí správne počúvať. Preto synoda prináša výzvu podporovať zdravú výchovu v rodine, kde deti budú mať pokoru počúvať a teda následne mať záujem o človeka.

Z konzultácií kňazov sa ukázala silná potreba, aby aj kňazi boli vypočutí. Profesionálne sú kňazi špeciálne naučení počúvať, no často nemá kto vypočuť ich.

Počúvanie je vlastne služba, ktorá je v Cirkvi nutná a nenahraditeľná. Samozrejme si vyžaduje bojovať v takejto službe so svojím egom a naučiť sa mať opravdivý záujem o druhého človeka. Okrem zbavovania sa egoizmu je potrebné počúvať bez predsudkov a očakávaní, čo zaznievalo takmer vo všetkých výstupoch zo synodálnych konzultácií.

3.3. Vyjadrenie názoru

Vyjadriť správne svoj názor je problém celej spoločnosti. Jednak tu zohráva svoju úlohu strach, že budeme nevypočutí, alebo ak nás aj vypočujú, že sa predsa len nič nezmení. Je to skúsenosť mnohých, ktorí sa pokúsili vyjadriť svoj názor voči autoritám Cirkvi a boli nevypočutí, alebo dokonca zranení a tiež mnohí, ktorí sa otvorili vyjadrením názoru pred inými a boli nepochopení.

Fenomén strachu z autority pri vyjadrovaní názoru a zlé skúsenosti s touto skutočnosťou rezonovali v mnohých synodálnych konzultáciách.

Okrem toho sa objavili vyjadrenia túžby, aby kňaz bol s veriacimi laikmi aj mimo omše a mimo kostola, aby mohli vyjadriť svoj názor. V rovnakom duchu sa vyjadrovala túžba vytvárať malé spoločenstvá, kde je vyjadrovanie názoru jednoduchšie.

Tiež sa ako škola vyjadrovania názoru ukázala rodina. Ak tam nájde dieťa odvahu vyjadriť svoj názor, nájde ju aj neskôr v budúcnosti. A práve odvaha hovoriť je predpoklad autentického dialógu vôbec a teda aj v Cirkvi.

Niekedy sa veriaci nevyjadrujú k životu Cirkvi aj preto, lebo sa boja zodpovednosti, nakoľko práve vyjadrením názoru sa rozbehne proces zmeny, alebo nejakej činnosti. Veriaci teda falošne chcú vyjadriť svoj názor, no bez toho, aby za to niesli konkrétnu zodpovednosť. Tu hrozí riziko bezbrehej kritiky a nie ochota vyjadriť názor, aby pomohol.

Dôležitosť autentického dialógu, teda pokory počúvať a odvahy hovoriť, sa ukázala na všetkých úrovniach Cirkvi - medzi veriacimi navzájom, medzi spoločenstvami, medzi laikmi a klerikmi, medzi veriacimi a biskupmi...

Okrem týchto všeobecnejších konštatovaní a potrieb sa ukázali aj celkom konkrétne. Prejavila sa vôľa mať kánonické vizitácie, ako účinný nástroj autentického dialógu. Rovnako sa ukázala potreba mať vikárov pre jednotlivé skupiny veriacich (kňazov, rehoľníkov, laikov...), ktorí by v mene biskupa načúvali a robili rozhodnutia.

3.4. Slávenie

Táto oblasť sa ukázala ako jedna z mála, ktorá funguje dobre. Skonštatovalo sa ale, že často sa život veriacich obmedzuje len na slávenie sv. omše a na sviatosti. A to nestačí. Je potrebné zo slávania čerpať, no radosť prežívanú v slávení preniesť do bežných životných situácií.

Ako model sa ukázala rodina, kde sa vďaka Sviatosti manželstva akoby stiera rozdiel medzi profánnym a posvätným. Tak sa všetko, čo manželia prežívajú, stáva slávením sviatosti.

V konzultáciách sa vyzdvihla jednota slávania Katolíckej cirkvi. To môže vnímať svet ako symbol jednoty. Aj keď na druhej strane sa konštatuje, že cirkevným obradom svet nerozumie. Preto ak má slávenie priniesť ovocie evanjelizácie, musí byť vysvetľované.

Pri rozoberaní konkrétnych situácií spájaných so slávením sa ukázala veľká potreba kvalitnej prípravy na slávenie a tiež nebát sa použiť svoje dary a talenty na slávenie Cirkvi.

Okrem toho sa prežívanie liturgie ukazuje ako zvykové a súčasťou kultúry. Preto je pre mnohých jediným spôsobom prežívania svojej viery „chodenie do kostola“.

Tiež sa pripomína, že slávenie neznamená len slávenie sviatostí. Ľudia potrebujú zažiť spoločenstvo aj pri agapé a preto veriaci potrebujú zažiť spoločenstvo aj mimo sv. omše, mimo slávania iných sviatostí a aj mimo modlitbového stretnutia.

3.5. Zdieľanie zodpovednosti za našu spoločnú misiu

Vo viacerých spoločenstvách rezonovalo konštatovanie, že sme zabudli na misiu Cirkvi. Nevieme ukázať svetu radosť z viery, ale obmedzili sme sa na moralizovanie a presviedčanie bez argumentov. Neraz to hraničí s fanatizmom, ktorý nemôže priviesť ľudí k opravdivej viere.

Okrem toho je faktom, že misia Cirkvi sa často necháva kňazom a veriaci laici sa stali akoby „divákmi“. Mnohí laici v synodálnom procese prejavili túžbu a vedomie svojej spoluzodpovednosti za misiu Cirkvi. Konštatovali ale, že im nebola prejavovaná dôvera a teda sa do jej napĺňania pustili len na súkromnej úrovni. Je citeľná nedôvera klerikov voči laikom. Viackrát sa pripomenula nutná potreba zmeny formácie v seminároch v tomto smere.

Na druhej strane sa ukázalo ako najužitočnejšie v evanjelizácii pokojné prežívanie svojej viery v živote. Už to oslovuje iných a už týmto sme v misii Cirkvi. Preto je potrebné poctivo formovať svoju osobnosť a svoj duchovný život a poctivo žiť svoj status (rodiča, dieťaťa, katechéta, rehoľníka, kňaza, laika, diakona, učiteľa...). Kerygma sa ukáže zo života.

Konštatovali sa tiež extrémny v postoji k misii. Na jednej strane sa niektorí snažia až dotieravo presadzovať svoju vieru a sú voči iným otravní, na druhej strane mnohí nechávajú misiu na klerikoch a nerobia pre ňu nič. Synodálna cesta prináša výzvu hľadať zlatú strednú cestu a tak byť v Kristovej misii úspešný.

Veľakrát sa v súvislosti s touto témou pripomínal princíp subsidiarity. Podľa neho sa má dať oveľa väčší priestor laikom v misii Cirkvi.

3.6. Dialóg v Cirkvi a spoločnosti

V konzultáciách sa viackrát konštatovalo, že v Cirkvi chýba opravdivý dialóg a len sa mu učíme, ale dáva sa prílišný dôraz na poslušnosť. Synoda prináša dôraz na autentický dialóg. Keďže vzťahy a spoločensvá sa budujú práve cez dialóg, aj v Cirkvi sa vzťahy a spoločensvá môžu budovať len cez dialóg. Už sa vyššie konštatovali kritéria odvahy hovoriť a pokory počúvať. To sa vyžaduje v dialógu vo vnútri Cirkvi a aj mimo Cirkvi.

V Cirkvi sa opravdivému dialógu učíme. Skúsenosť ukazuje, že tam, kde tento dialóg funguje, funguje aj život Cirkvi a naopak. Často je ale málo príležitosti a priestoru viesť takýto dialóg. Preto je tu výzva vytvárať čo najviac priestor na dobrý dialóg na každej úrovni.

V dialógu mimo Cirkvi sa tiež učíme a hľadáme spôsoby. Často sa v tomto dialógu zlyháva, pretože je tu silná zaujatosť voči Cirkvi. Spoločnosť prezumuje, že Cirkev je morálne dokonalá a tak jej neverí, ak nie je. Tieto napätia spôsobujú neschopnosť viesť so spoločnosťou opravdivý dialóg bez predsudkov a domýšľania. Samozrejme Cirkev má čo ponúknuť svetu, no sami sa musíme zbaviť predsudku vlastnej dokonalosti.

V dialógu *ad intra* aj *ad extra* sa ukazuje ako podstatný prvok aj kritérium pravdy. Pravda ale nepatrí jednej strane v dialógu a tak je našou úlohou pravdu odhaľovať dialógom. V komunikácii so spoločnosťou pristupuje do uvažovania aj fakt, že je potrebné byť v komunikácii stále pravdivý. Kamuflovanie pravdy Cirkvi stále ublížilo.

Aj pri tejto téme sa konštatovalo, že sme pre svet nezrozumiteľní. A paradoxne sa zdá, ako keby to niektorým členom Cirkvi vyhovovalo. Musíme sa naučiť hľadať ako použiť jazyk sveta na odovzdanie najdôležitejších právd. Nezastupiteľnú úlohu v tejto oblasti majú masmédiá.

Okrem týchto skutočností sa konštatoval aj fakt, že nie len my máme čo dať svetu, ale aj spoločnosť má čo dať nám. Preto je v každom dialógu namieste hlboká pokora pred tým, s kým dialóg vedieme.

Skúsenosť Arcidiecézneho synodálneho tímu je silná v tejto oblasti, pretože sme prizvali agnostika, ktorý nám dal hlbokú spätnú väzbu o tom, že svet nám nerozumie, že nám spoločnosť má čo dať a že aj napriek predsudkom si Cirkev svet váži a veľa od nej očakáva.

3.7. Ekumenizmus

Ekumenizmus sa javí ako dôležitá téma synody, pretože je to téma jednoty, o ktorú prosil Kristus. Skúsenosť ale ukazuje, že nie je veľká vôľa na opravdivý dialóg a ekumenizmus ostáva len na úrovni dialógu a spoločných slávení tzv. ekumenických bohoslužieb. Zabúdame, že ekumenizmus prestane byť formálny, keď začneme hľadať, čo nás spája a nie čo nás rozdeľuje.

Skúsenosť Arcidiecézneho synodálneho tímu prináša dialóg s kalvínskou farárkou, ktorá nám ukázala zákutia a nástrahy synodality u nich a teda prežili sme ekumenizmus v praxi.

Konzultácie priniesli aj viacero pekných svedectiev o ekumenickom dialógu v rôznych častiach Arcidiecézy. Paradox je, že veriaci laici nemajú problém s tým, kde veriaci prežíva vieru a sú tolerantnejší.

Na druhej strane sa tiež ukázalo, že veriaci nerozumejú ekumenizmu. Jednak ho na našom území miešajú s dialógom s gréckokatolíckmi a tiež kvôli nejednoznačnosti pápežových postojov si ho mýlia s medzináboženským dialógom.

3.8. Autorita a spoluúčasť

Pojem autority sa v Cirkvi často zamieňa s autoritárstvom. To sa konštatovalo vo viacerých spoločenstvách. Kňazi sú síce stále prirodzené autority, rovnako aj biskupi, no javí sa, že svojím autoritárskym spôsobom jednanja ohrozujú túto pozitívnu pozíciu.

Okrem tejto kritiky sa objavuje nástojčivo požiadavka mať autentické autority, ktoré si stoja za tým, čomu veria. Vníma sa úpadok kvality autorít. Autorita teda nie je spochybňovaná, je dokonca prijímaná ako nutná, no padá, ak je subjekt autority nekvalitný a ak sa ani nesnaží svoju kvalitu zvýšiť.

Je dôležité, aby si autority uvedomovali svoju veľkú zodpovednosť a aby už v seminároch bola formácia vyvážená v správnom nastavení autority aj spoluúčasti všetkých veriacich. Spoločenstvá pripomínajú zodpovednosť autority ako v starom Ríme, kde sa zodpovednosť dávala autoritám podľa princípu *pater familias*, teda aby všetko riadil ako dobrý otec rodiny. S týmto princípom a láskou k spoločenstvu sa autorita nevymkne z rozumných hraníc.

Konštatovalo sa tiež, že kňazov je stále menej a menej a tak prichádzajú časy, kedy viacero kompetencií prevezmú laici. Preto je tu požiadavka už teraz dávať oveľa väčší dôraz na spoluúčasť. Jednak sa objavuje požiadavka konečne poctivejšie mať vo farnostiach funkčné pastoračné rady a jednak sa spoluúčasť vyžaduje v bežnom živote Cirkvi. Už vyššie spomínané princípy subsidiarity a spoluzodpovednosti sú nevyhnutné na aplikovanie v každej oblasti života Cirkvi.

Viackrát sa objavila dilema, či má byť v zmysle tejto témy Cirkev ako firma s jasnými pravidlami fungovania, alebo skôr ako rodina, kde prevládne láska. Po viacerých a dlhých debatách sa javí, že Cirkev má mať atribúty aj firmy aj rodiny. Je to špecifické spoločenstvo, kde má svoje miesto autorita, ak je právne aplikovaná a tiež veľmi živá spoluúčasť, ak je správne aplikovaná.

3.9. Rozlišovanie a rozhodovanie

Téma rozlišovania sa po tomto synodálnom kráčaní javí ako podstatná v živote kresťana. Jedná sa o dve roviny - osobnú a spoločnú.

Z konzultácií je tu zrejماً požiadavka naučiť sa rozlišovať Božiu vôľu v osobnom živote. Nejedná sa len o rozlíšenie životného povolania, ale o rozlišovanie Božej vôle v každom rozhodnutí. S tým súvisí aj potreba mať odvahu podľa toho potom konať a teda potreba byť zodpovedný za svoje rozhodnutia. Rozlišovanie a rozhodovanie totiž úzko spolu súvisia a teda po rozlíšení musí nasledovať rozhodnutie. Problémom v našej Arcidiecéze sa viackrát verifikovalo, že po rozlíšení sa autority boja urobiť rozhodnutie a život Cirkvi nechávajú na voľnobeh.

Rovnako sme pozvaní učiť sa rozlišovať Božiu vôľu na komunitnej úrovni. To si vyžaduje viac námahy a väčší časový horizont. Možno preto sa v konzultáciách opakovane konštatuje, že málo kde sa robí komunitné rozlišovanie. Napriek tomu je nevyhnutné a to obzvlášť na diecéznej úrovni.

Aj pri tejto téme sa konštatovalo, že rôzne organizmy participácie sú v diecéze a aj vo farnostiach brané ako formalita a často sa prepadá svojvoľnosti v rozhodovaní. Toto je obrovské pole na zmenu v synodálnom duchu.

3.10. Formovanie v synodalite

Napriek tomu, že synonymom Cirkvi je Synoda, až teraz sa cez pápeža Františka dostávame tak jasne k potrebe žiť synodalitu stále. Teda táto cesta, ktorá sa začala diecéznou fázou je začiatkom naučenia sa žiť takýmto synodálnym spôsobom stále. Preto je nevyhnutné formovať sa v tomto duchu.

Skúsenosť synodálnych spoločenstiev ukázala, že máme v sebe potenciál zvládnuť to takto a že vieme spoločne kráčať. Zistili sme jasne, že synodalita je cesta pre Cirkev.

Ukazuje sa tiež, že je nevyhnutné vzdať sa zaužívaných schém a nájsť v sebe odvahu žiť a konať podľa rozlišovania Božej vôle. Potrebné je tiež prejsť od pasivity k synodálnej aktivite, prejavenej v spoluúčasti na živote Cirkvi.

Ako model sa opakovane ukázal model rodiny. Rodina musí kráčať synodálne, ináč by neprežila. Jej členovia spolu trávia čas, počúvajú sa, vyjadrujú svoje názory, budujú vzťahy, spolu rozlišujú, spolu sa rozhodujú. Teda toto je model pre Cirkev.

Predpokladom pre formovanie v synodálnom duchu je otvorenosť pre prijatie zmeny. Začať žiť synodálnym spôsobom v Cirkvi totiž bude vyžadovať zmeny v nastavení, v štýle života a tiež v štruktúrach. Musíme sa tomu učiť, no aj používať Kristovu metódu. On totiž dospelých učil a žehnal deti. My to robíme naopak, tak je čas to zmeniť a pomáhať sa formovať všetkým nám nie len v synodalite ale v tom, ako žiť v Cirkvi.

Na synodálnu cestu sú veľmi dobré ohlasy, takže konštatujeme otvorenosť na formovanie sa v synodalite. Je to v podstate ochota vrátiť sa ku Kristovej misii, začať žiť nanovo opravdivý duchovný život s rozlišovaním Božej vôle, viesť autentický dialóg, aplikovať princíp spoluúčasti a spoluzodpovednosti a rozhodovať sa podľa toho. Je to prijatie novosti a hlavne prijatie Cirkvi v pohybe. Ale takú založil Kristus, nie statickú, ale dynamickú.

4. Ďalšie kroky

Celý synodálny proces nás učí chápať, že Cirkev je synodálna a že sa musíme snažiť pochopiť akú chce mať Cirkev Ježiš Kristus. V tomto duchu je synodalita predložená spoločenstvu Cirkvi ako Bohom chcená forma života kresťanského spoločenstva. Skúsenosť, ktorú naša Arcidiecéza nadobudla v ostatných mesiacoch nás uistuje, že je to aj chcená metóda, pretože cez ňu sme verní Kristovej misii. Preto je synodalita konštitutívny rozmer Cirkvi a takto ju naša Arcidiecéza chce ďalej prežívať.

Výstupy z jednotlivých synodálnych spoločenstiev zhrnuté ideovo v tejto syntéze majú prispieť slovenskej Cirkvi analyzovať seba samú a pokračovať v nastolenom procese. Vedomie, že je veľa skutočností, ktoré je potrebné zmeniť je úplne jasné a zo stretnutí je zrejmé, že ochota pre novosť podľa rozlíšenej Božej vôle existuje tiež. V nasledujúcom kroku sa naša syntéza pridá k ďalším diecéznym a bude to príspevok pre univerzálnu Cirkev, podľa vôle pápeža Františka.

Okrem toho máme ambíciu zhrnúť širšie jednotlivé výstupy a pripraviť dokument pre Košickú arcidiecézu, v ktorom sa detailnejšie rozoberú jednotlivé oblasti života našej partikulárnej Cirkvi.

Z vyššie uvedeného vyplýva niekoľko výziev do budúcnosti.

V prvom rade sa ukázala obrovská potreba prehlbovania duchovného života na všetkých úrovniach života Cirkvi. Osobné rozlišovanie a aj komunitné rozlišovanie Božej vôle je rozhodne prioritou. Naučili sme sa „žiť svoj život v Cirkvi“, no sme pozvaní pozerat' sa na situácie nie cez šablóny, ale cez Božie pôsobenie v konkrétnych ľudských životných príbehoch.

S tým súvisí väčšie vedomie toho, že patríme do Kristovej Cirkvi. Opravdivé budovanie spoločenstva a nie len inštitúcie je obrovskou výzvou pre všetkých veriacich. Synodálny proces ukázal,

že budovanie vzájomnej dôvery a vôbec medziľudských vzťahov je základom pre budovanie spoločenstva Cirkvi.

Ukázalo sa viacero negatív v aplikovaní autentického dialógu, preto je ďalšou výzvou nanovo hľadať odvahu hovoriť a pokoru počúvať. Len takýto dialóg z nás vytvorí opravdivé spoločenstvo. Negatíva ako posudzovanie, ohováranie, kritizovanie, manipulácia, nadradenosť, elitárstvo a strach nemajú mať v našich vzťahoch miesto.

Takýto dialóg sa javí ako potrebný aj voči ľuďom mimo Cirkvi, vo vzťahu k iným cirkvám a aj vo vzťahu k spoločnosti. Pokora je Kristova čnosť, ktorej sa nevyhnutne máme učiť všetci.

V takomto načúvaní Bohu a ostatným budeme schopní vnímať pravdivo znamenia čias a hľadať úprimne Božiu vôľu. Správne rozhodovanie sa bude logickým dôsledkom tohoto načúvania. Tiež bude logickým vyústením spoločné kráčanie v zmysle spoluzodpovednosti a participácie všetkých veriacich na živote a dianí v Cirkvi.

V takomto synodálnom nastavení budeme schopnejší vernejšie naplňovať Kristovu misiu, ktorá je zverená nám všetkým. Preto všetci v ďalších krokoch budeme pozvaní hľadať spôsoby, aby tieto princípy vložili priamo do konkrétneho života Cirkvi.